

« Рівняння стану ідеального газу.

Рівняння Клапейрона. Універсальна газова стала. Ізопроееси»

Мета :

навчальна: вивести залежність між макроскопічними параметрами(p, V, T), що характеризують стан газу; ввести поняття ізопроеес, навчити розв'язувати задачі на рівняння стану ідеального газу, ізопроееси;

розвивальна: розвивати логічне мислення, уміння аналізувати, робити висновки, вміння застосовувати знання в нестандартних ситуаціях; розвивати пізнавальний інтерес до вивчення фізики;

виховна: виховувати охайність, самостійність та акуратність, впевненість в собі та в своїх знаннях.

Завдання 1. (дати письмові відповіді на питання)

- Який газ називають ідеальним?
- За яких умов можна вважати близьким до ідеального?
- Що називають тиском газу?
- Якими параметрами характеризується стан газу?

Завдання 2. Скласти опорний конспект за темою «Рівняння стану ідеального газу. Рівняння Клапейрона. Ізопроееси».

Завдання 3. Розв'язати задачі

1. Знайти масу повітря в аудиторії, якщо її розміри $10 \times 6 \times 4$ м, молярна маса повітря $0,029$ кг/ моль, атмосферний тиск $98,4$ кПа, температура 10°C .
2. Балон об'ємом 100 л містить $5,76$ кг кисню (O_2). За якої температури виникає небезпека вибуху, якщо балон витримує тиск до $5 \cdot 10^6$ Па?
3. При нагріванні газу на 1 К при сталому тиску його об'єм збільшився удвічі. В якому інтервалі температур відбувалося нагрівання?

На попередніх заняттях ми говорили, що стан газу визначають такі макроскопічні параметри (P, V, T). Рівняння, яке пов'язує ці три величини називають рівнянням стану газу.

Рівняння стану дозволяє визначити:

- одну з макроскопічних величин (p, V, T), знаючи дві інші;
- перебіг процесів у системі;

- зміну стану системи під час виконання нею роботи або отримання теплоти від тіл, які її оточують.

Лише при тисках у сотні атмосфер відхилення від результатів розрахунків за рівнянням стану ідеального газу стають суттєвими.

- Макроскопічні — параметри, які характеризують стан макроскопічних тіл без урахування їхньої молекулярної будови, називаються макроскопічними параметрами (об'єм- V , тиск- p , температура- T);
- Мікроскопічні — параметри газу, пов'язані з індивідуальними характеристиками молекул, що складають його, називаються мікроскопічними параметрами (маси молекул- m_0 , їхні швидкості- $\bar{v}^2$, концентрація- n)

Мікроскопічні параметри ми записали на попередніх заняттях. Записали зв'язок між тиском та мікроскопічними параметрами газу, тобто основне рівняння МКТ. Але є ще цікавіша формула: це зв'язок між всіма трьома макроскопічними параметрами газу.

Нагадаємо ці параметри

p – тиск (Па);

V - об'єм (m^3);

T – температура (К).

*Рівняння, що пов'язує всі три параметри p , T , V газу для певної його маси, - називається **рівнянням стану**.*

Вперше формулювання рівняння стану ідеального газу вивів у першій половині XIX ст., а саме в 1834 році французький вчений Бенуа Клапейрон.

Він взяв тільки той випадок коли маса порції газу постійна, а відповідно й кількість частинок постійна.

Це означає, що стан газу визначається лише двома параметрами (наприклад p і V , p і T , V і T), третій параметр однозначно визначається двома іншими.

Для певної маси газу добуток тиску газу на його об'єм, ділений на абсолютну температуру газу, є величиною постійною.

$$\frac{pV}{T} = \text{const}$$

Якщо газ переводять зі стану 1 у стан 2, то параметри, що характеризують газ у кожному зі станів пов'язаних виразом:

$$\frac{p_1 V_1}{T_1} = \frac{p_2 V_2}{T_2}$$

Але значення виразу $\frac{pV}{T}$ не завжди залишається постійним. Надміть шоки: при цьому одночасно збільшиться й тиск, і об'єм повітря в роті, а температура залишиться незмінною (дорівнюватиме температурі тіла).

Значення виразу $\frac{pV}{T}$ збільшилася. Причина в тому, що збільшилося **число молекул газу**. $\frac{pV}{T} \sim N$ Це означає, що $\frac{pV}{T} = kN$

Через деякий час, а саме у 1874 р., вже російський вчений Дмитро Менделєєв дещо узагальнив дане рівняння.

Він зробив ряд виведень. Зараз ми з вами виконаємо теж саме.

Ми вже знаємо, що число молекул N пов'язане з масою речовини m та його молярною масою M співвідношення $N = \frac{m}{M} N_a$

Підставляючи цей вираз у співвідношення $\frac{pV}{T} = kN$, дістаємо

$$\frac{pV}{T} = \frac{m}{M} k N_a$$

Добуток $k N_a = R$ - називається **універсальною газовою сталою**.

$$N_a = 6,02 \cdot 10^{23} \text{ моль}^{-1}$$

$$k = 1,38 \cdot 10^{-23} \frac{\text{Дж}}{\text{К}}$$

$$R = 6,02 \cdot 10^{23} \text{ моль}^{-1} \cdot 1,38 \cdot 10^{-23} \frac{\text{Дж}}{\text{К}} = 8,31 \frac{\text{Дж}}{\text{моль} \cdot \text{К}}$$

Рівняння стану ідеального газу набирає вигляду

$$\frac{pV}{T} = \frac{m}{M} R, \text{ або } pV = \frac{m}{M} RT$$

Рівняння встановлює зв'язок між p , V , T .

Дане рівняння має назву *рівняння Менделєєва - Клапейрона*.

Якщо маса газу і його молярна маса фіксовані, то стан газу визначається трьома макроскопічними параметрами: тиском, об'ємом і температурою. Ці параметри пов'язані один з одним рівнянням стану (рівнянням Менделєєва — Клапейрона).

Термодинамічний процес (або просто процес) — це зміна стану газу з плином часу. В ході термодинамічного процесу змінюються значення макроскопічних параметрів — тиску, об'єму і температури.

Особливий інтерес представляють ізопроцеси — термодинамічні процеси, у яких значення одного з макроскопічних параметрів залишається незмінним. По черзі фіксуючи кожен з трьох параметрів, ми отримаємо три види ізопроцесів.

1. Ізотермічний процес йде при постійній температурі газу: $T = \text{const}$.
2. Ізобарний процес йде при постійному тиску газу: $p = \text{const}$.
3. Ізохорний процес йде при постійному об'ємі газу: $V = \text{const}$.

Ізопроцеси описуються дуже простими законами Бойля — Маріотта, Гей-Люссака і Шарля. Давайте перейдемо до їх вивчення.

Ізотермічний процес

Нехай ідеальний газ здійснює ізотермічний процес при температурі T . В ході процесу змінюються лише тиск газу і його об'єм.

Розглянемо два довільних стани газу: в одному з них значення макроскопічних параметрів дорівнюють p_1, V_1, T , а в другому — p_2, V_2, T . Ці значення пов'язані рівнянням Менделєєва-Клапейрона

$$\begin{aligned} p_1 V_1 &= \frac{m}{\mu} RT, \\ p_2 V_2 &= \frac{m}{\mu} RT. \end{aligned}$$

Як ми сказали з самого початку, маса m і молярна маса μ передбачаються незмінними. Тому праві частини виписаних рівнянь рівні. Отже, рівні і ліві частини:

$$p_1 V_1 = p_2 V_2.$$

Оскільки два стани газу були вибрані довільно, ми можемо заключити, що в ході ізотермічного процесу добуток тиску газу на його об'єм залишається постійним:

$$pV = \text{const}. \tag{2}$$

Дане твердження називається **законом Бойля — Маріотта**. Записавши закон Бойля — Маріотта у вигляді:

$$p = \frac{\text{const}}{V},$$

можна дати і таке формулювання: в ізотермічному процесі тиск газу обернено пропорційний його об'єму. Якщо, наприклад, при ізотермічному розширенні газу його об'єм збільшується в три рази, то тиск газу при цьому в три рази зменшується.

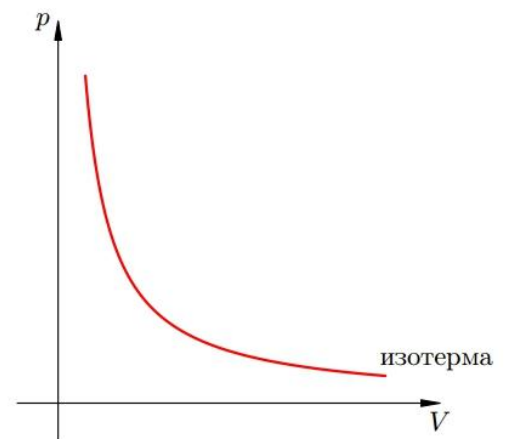
Як пояснити зворотну залежність тиску від об'єму з фізичної точки зору? При постійній температурі залишається незмінною середня кінетична енергія молекул газу, то просто кажучи, не змінюється сила ударів молекул об стінки посудини. При збільшенні об'єма концентрація молекул зменшується, і відповідно зменшується число ударів молекул в одиницю часу на одиницю площі стінки — тиск газу падає. Навпаки, при зменшенні об'єму концентрація молекул зростає, їх удари сипляться частіше і тиск газу збільшується

Графіки ізотермічного процесу

Взагалі, графіки термодинамічних процесів прийнято зображати у таких системах координат:

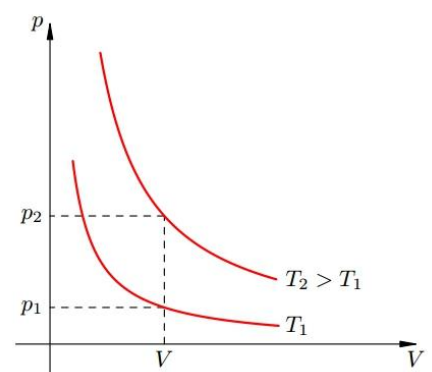
- pV -діаграма: вісь абсцис V , вісь ординат p ;
- TV -діаграма: вісь абсцис T , вісь ординат V ;
- pT -діаграма: вісь абсцис T , вісь ординат p .

Графік ізотермічного процесу називається *ізотермою*. Ізотерма на pV -діаграмі — це графік обернено пропорційній залежності $p = \text{const}/V$. Такий графік є гіперболою (згадайте алгебру — графік функції $y = k/x$). Ізотерма-гіпербола зображена на рис. 1.

Кожна ізотерма відповідає певному фіксованому значенню температури. Виявляється, що чим вище температура, тим вище лежить відповідна ізотерма на pV -діаграмі.

Справді, розглянемо два ізотермічних процеси, що здійснюються одним і тим же газом (рис. 2). Перший процес йде при температурі T_1 , другий — при температурі T_2 .

Ізобарний процес

Нагадаємо ще раз, що ізобарний процес — це процес, що проходить при постійному тиску. В ході ізобарного процесу змінюються лише об'єм газу і його температура.

Типовий приклад ізобарного процесу: газ знаходиться під масивним поршнем, який може вільно переміщатися. Якщо маса поршня M і поперечний переріз поршня S , то тиск газу весь час постійно і дорівнює:

$$p = p_0 + \frac{Mg}{S},$$

де p_0 — атмосферний тиск.

Нехай ідеальний газ здійснює ізобарний процес при тиску p . Знову розглянемо два довільних стану газу; на цей раз значення макроскопічних параметрів будуть рівні p, V_1, T_1 і p, V_2, T_2 .

Випишемо рівняння стану:

$$pV_1 = \frac{m}{\mu}RT_1,$$
$$pV_2 = \frac{m}{\mu}RT_2.$$

Поділивши їх один на одного, отримаємо:

$$\frac{V_1}{V_2} = \frac{T_1}{T_2}.$$

В принципі, вже й цього могло б бути достатньо, але ми підемо трохи далі. Перепишемо отримане співвідношення так, щоб в одній частині фігурували тільки параметри першого стану, а в іншій частині — тільки параметри другого стану (іншими словами, «рознесемо індекси» по різним частинам):

$$\frac{V_1}{T_1} = \frac{V_2}{T_2}. \quad (4)$$

А звідси тепер — через довільності вибору станів! — отримуємо **закон Гей-Люссака**:

$$\frac{V}{T} = \text{const}. \quad (5)$$

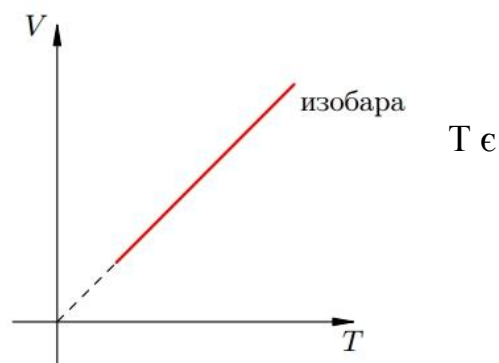
Іншими словами, *при постійному тиску газу його об'єм прямо пропорційний температурі* :

$$V = \text{const} \cdot T. \quad (6)$$

Чому об'єм зростає з ростом температури? При підвищенні температури молекули починають бити сильніше і піднімають поршень. При цьому концентрація молекул падає, удари стають рідше, так що в підсумку тиск зберігає колишнє значення.

Графіки ізобарного процесу

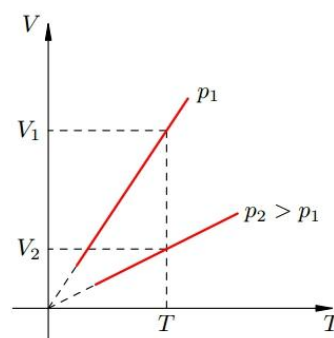
Графік ізобарного процесу називається ізобарою. На V T -діаграмі ізобара $V = \text{const} \cdot T$ прямою лінією (рис. 4):

Рис. 4. Ізобара на V T -діаграмі

Пунктирна ділянка графіка означає, що в разі реального газу при досить низьких температурах модель ідеального газу (а разом з нею і закон Гей-Люссака) перестає працювати. Насправді, при зниженні температури частинки газу рухаються повільніше, і сили міжмолекулярної взаємодії роблять все більш істотний вплив на їх рух (аналогія: повільний м'яч легше зловити, ніж швидкий). Ну а при дуже низьких температурах газу зовсім перетворюються в рідині.

Розберемося тепер, як міняється положення ізобари при зміні тиску. Виявляється, що чим більше тиск, тим нижче йде ізобара на V T -діаграмі. Щоб переконатися в цьому, розглянемо дві ізобари з тисками p_1 і p_2 (рис. 5)

Рис. 5. Чим нижче ізобара, тим більше тиск

Зафіксуємо деяке значення температури T . Ми бачимо, що $V_2 < V_1$. Але при фіксованій температурі об'єм тим менше, чим більше тиск (**закон Бойля — Маріотта**). Стало бути, $p_2 > p_1$.

Ізохорний процес

Ізохорний процес, нагадаємо, — це процес, що проходить при постійному об'ємі. При ізохорному процесі змінюються тільки тиск газу і його температура. Ізохорний процес уявити собі дуже просто: це процес, що йде в жорсткій посудині фіксованого об'єму (або в циліндрі під поршнем, коли поршень закріплений).

Нехай ідеальний газ здійснює ізохорний процес в посудині об'ємом V . Знову-таки розглянемо два довільних стани газу з параметрами p_1, V, T_1 і p_2, V, T_2 . Маємо:

$$p_1 V = \frac{m}{\mu} R T_1,$$
$$p_2 V = \frac{m}{\mu} R T_2.$$

Ділимо ці рівняння один на одного:

$$\frac{p_1}{p_2} = \frac{T_1}{T_2}.$$

Як і при виведенні закону Гей-Люссака, «розносимо» індекси в різні частини:

$$\frac{p_1}{T_1} = \frac{p_2}{T_2}. \quad (7)$$

Зважаючи довільності вибору станів ми приходимо до **закону Шарля**:

$$\frac{p}{T} = \text{const}. \quad (8)$$

Іншими словами, **при постійному об'ємі газу його тиск прямо пропорційний температурі**:

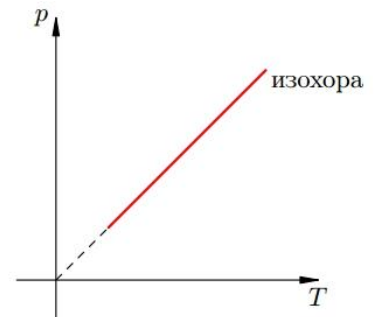

$$p = \text{const} \cdot T. \quad (9)$$

Збільшення тиску газу фіксованого об'єму при його нагріванні — річ абсолютно очевидна з фізичної точки зору. Ви самі це легко поясните.

Графіки ізохорного процесу

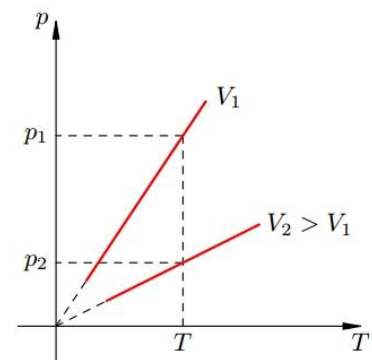
Графік ізохорного процесу називається ізохорою. На pT -діаграмі ізохора $p = \text{const} \cdot T$ є прямою лінією (рис. 7):

Рис. 7. Ізохора на pT -діаграмі

Зміст пунктирної ділянки той же: неадекватність моделі ідеального газу при низьких температурах.

Далі, чим більше об'єм, тим нижче йде ізохора на pT -діаграмі (рис. 8):

Рис. 8. Чим нижче ізохора, тим більше об'єм

Доказ аналогічно попередньому. Фіксуємо температуру T і бачимо, що $p_2 < p_1$. Але при фіксованій температурі тиск тим менше, чим більше об'єм (знову закон Бойля — Маріотта). Стало бути, $V_2 > V_1$.

Закони Бойля — Маріотта, Гей-Люссака і Шарля називаються також газовими законами. Ми вивели газові закони з рівняння Менделєєва — Клапейрона. Але історично усе було навпаки: газові закони було встановлено експериментально, і набагато раніше. Рівняння стану з'явилося згодом як їх узагальнення

Приклади розв'язування задач

Задача 1. Для приготування 1 л коктейлю вам потрібно: 4 мг газу за тиску $p = 831$ Па настоювати у духовці за температури 127°C (400 K) протягом 1 години.

<p> $V=1$ л $p=831$ Па $t=127^{\circ}\text{C}$ $m=4$ мг </p>	<p> Запишемо рівняння стану ідеального газу $pV = \frac{m}{M} RT,$ виразимо молярну масу газу $M = \frac{mRT}{pV}$ Оскільки температура подана в градусах Цельсія переведемо її у градуси Кельвіна $T=273+t$ </p>	<p> $T=273+127=400$ К $M = \frac{4 \cdot 10^{-6} \text{ кг} \cdot 400 \text{ К} \cdot 8,31 \frac{\text{Дж}}{\text{моль} \cdot \text{К}}}{831 \text{ Па} \cdot 1 \cdot 10^{-3} \text{ м}^3} = 16 \cdot 10^{-3} \text{ кг/моль}$ </p> <p> Згідно з Таблицею Менделєєва, елемент що має молярну масу 16 є Кисень. Отже Ірина Анатоліївна любить кисневий коктейль. </p>
---	--	--

Задача 2. У фляжці місткістю 0,5 л є 0,3 л води. Турист п'є воду, міцно притиснувши губи до шийки так, що у фляжку не потрапляє зовнішнє повітря. Скільки води вип'є турист, якщо він може знизити тиск повітря, що залишилося у фляжці, до 80 кПа?

Дано:

$$V_1 = 0,2 \text{ л} = 0,2 \cdot 10^{-3} \text{ м}^3$$

$$p_1 = 1,01 \cdot 10^5 \text{ Па} \quad \text{Процес ізотермічний: } p_1 V_1 = p_2 V_2; \quad V_2 = \frac{p_1 V_1}{p_2}$$

$$p_2 = 8 \cdot 10^4 \text{ Па}$$

$$\Delta V = ?$$

$$V_2 = \frac{1,01 \cdot 10^5 \text{ Па} \cdot 0,2 \cdot 10^{-3} \text{ м}^3}{0,8 \cdot 10^5 \text{ Па}} = 0,25 \cdot 10^{-3} \text{ м}^3 - \text{новий об'єм повітря.}$$

$$\Delta V = V_2 - V_1 = 0,05 \cdot 10^{-3} \text{ м}^3 = 0,05 \text{ л}$$

Задача 3. Всі вміють готувати яєчню. Але не всі знають, що в процесі готування виділяється вуглекислий газ. Якщо маса газу більша ніж $9 \cdot 10^{-23}$ г, то в шкірі прискорюються процеси старіння. Мене цікавить, чи постарію я швидше якщо буду смажити яєчню?

$$M=44 \text{ г/моль}$$

$$N_A = 6,02 \cdot 10^{23} \text{ 1/моль}$$

$$m = \frac{M}{N_A} = \frac{44 \text{ г/моль}}{6,02 \cdot 10^{23} \text{ 1/моль}} = 7,3 \cdot 10^{-23} \text{ г}$$

m-?

Цієї маси недостатньо для пошкодження шкіри.

Задача 4.

Визначити густину кисню, який міститься в балоні об'ємом 10 л під тиском 105 Па та має температуру 17 °С.

<p>Дано:</p> <p>$M = 0,029 \text{ кг/моль}$</p> <p>$p = 10^5 \text{ Па}$</p> <p>$t = 17^\circ\text{C} \quad T = 290 \text{ K}$</p> <p>$V = 10 \text{ л} = 10^{-2} \text{ м}^3$</p> <p>$R = 8,31 \frac{\text{Дж}}{\text{моль} \cdot \text{К}}$</p>	<p>Розв'язання:</p> $\rho = \frac{m}{V}$ $pV = \frac{m}{M} RT \Rightarrow \frac{m}{V} = \frac{pM}{RT} \Rightarrow \rho = \frac{pM}{RT}$ $\rho = \frac{[p] \cdot [M]}{[R] \cdot [T]} = \frac{\frac{\text{Па}}{\text{м}^2} \cdot \frac{\text{кг}}{\text{моль}}}{\frac{\text{Дж}}{\text{моль} \cdot \text{К}} \cdot \text{К}} = \frac{\text{кг}}{\text{м}^3}$
<p>$\rho = ?$</p>	$\rho = \frac{10^5 \cdot 0,029}{8,31 \cdot 290} \approx 1,2 \text{ (кг/м}^3\text{)}$

Задача 5. Манометр на балоні із стиснутим газом при температурі 30 °С показав тиск 1,6 МПа, а під час зниження температури до 20 °С – тиск 1,3 МПа. Чи витікав при цих умовах газ з балона?

<p>Дано:</p> <p>$p_1 = 1,6 \cdot 10^6 \text{ Па}$</p> <p>$p_2 = 1,3 \cdot 10^6 \text{ Па}$</p> <p>$T_1 = 303 \text{ K}$</p> <p>$T_2 = 293 \text{ K}$</p> <p>$V_1 = V_2 = V$</p>	<p>Розв'язання: Якщо газ не витікав з балона, то $T_1 = T_2 = \text{const}$, і виконується закон Шарля</p> $\frac{p_1}{p_2} = \frac{T_1}{T_2}$ <p>якщо витікав, – то цей закон не виконується.</p>
<p>$\frac{T_1}{T_2} = ?$</p>	$\frac{p_1}{p_2} = \frac{16}{13} \approx 1,23 \quad ; \quad \frac{T_1}{T_2} = \frac{303}{293} \approx 1,03 \rightarrow$ <p>Газ з балона витікав, оскільки закон Шарля не виконується.</p>

Фізична величина	Позначення величини	Одиниці вимірювання	Формула
Відносна молекулярна маса	M_r	-	$M_r = \frac{m_0}{\frac{1}{12} m_{OC}}$
Кількість речовини	ν	МОЛЬ	$N = \frac{m}{m_0} = \nu \cdot N_a$
Маса молекули речовини	m_0	КГ	$m_0 = \rho V_0 = \frac{M}{N_a} = \frac{m}{N}$
Молярна маса речовини	T	$\frac{\text{КГ}}{\text{МОЛЬ}}$	$M = \frac{m}{\nu} = m_0 \cdot N_a$
Маса речовини	m	КГ	$m = m_0 \cdot N$
Стала Авогадро	n	МОЛЬ ⁻¹	$N_a = \frac{M}{m_0} = \frac{N}{\nu}$
Кількість молекул	N		$\nu = \frac{m}{M} = \frac{N}{N_a} = \frac{V}{V_M} =$

Група 1

речовини			$= \frac{\rho V}{M} = \frac{nV}{N_a}$
Молярний об'єм речовини	V_M	$\frac{\text{Дж}}{\text{К}}$	$V_M = \frac{M}{\rho} = \frac{V}{\nu} = \frac{N_a}{n}$
Об'єм речовини	V	м^3	$V = \frac{m}{\rho} = \nu \cdot V_M = \frac{N}{n}$
Густина речовини	ρ	$\frac{\text{кг}}{\text{м}^3}$	$\rho = \frac{m}{V}$
Концентрація речовини (молекул)	N_a	м^{-3}	$n = \frac{N}{V}$
Тиск газу	p	Па	$p = nkT$
Стала Больцмана	k	$\frac{\text{м}^3}{\text{МОЛЬ}}$	$k = \frac{p}{nT}$
Температура	T	К	$T = 273\text{К} + t$

Група 1

Фізична величина	Позначення величини	Одиницівимірювання	Формула
Відносна молекулярна маса	M_r	-	$M_r = \frac{m_0}{\frac{1}{12}m_{OC}}$
Кількість речовини	ν	МОЛЬ	$\nu = \frac{m}{M} = \frac{N}{N_a} = \frac{V}{V_M} = \frac{\rho V}{M} = \frac{nV}{N_a}$
Маса молекули речовини	m_0	КГ	$m_0 = \rho V_0 = \frac{M}{N_a} = \frac{m}{N}$
Молярна маса речовини	M	$\frac{КГ}{МОЛЬ}$	$M = \frac{m}{\nu} = m_0 \cdot N_a$
Маса речовини	m	КГ	$m = m_0 \cdot N$
Стала Авогадро	N_a	МОЛЬ ⁻¹	$N_a = \frac{M}{m_0} = \frac{N}{\nu}$
Кількість молекул речовини	N		$N = \frac{m}{m_0} = \nu \cdot N_a$
Молярний об'єм речовини	V_M	$\frac{М^3}{МОЛЬ}$	$V_M = \frac{M}{\rho} = \frac{V}{\nu} = \frac{N_a}{n}$
Об'єм речовини	V	М ³	$V = \frac{m}{\rho} = \nu \cdot V_M = \frac{N}{n}$
Густина речовини	ρ	$\frac{КГ}{М^3}$	$\rho = \frac{m}{V}$
Концентрація речовини (молекул)	n	М ⁻³	$n = \frac{N}{V}$
Тиск газу	p	Па	$p = nkT$
Стала Больцмана	k	$\frac{Дж}{К}$	$k = \frac{p}{nT}$
Температура	T	К	$T = 273K + t$

Група 2

Порівняння властивостей газів, рідин та твердих тіл

№	Характеристика	Газ	Рідина	Тверде тіло
1	Розташування частинок	Складається з хаотично розташованих частинок	Закони Паскаля та Архімеда	Має дальній порядок у розташуванні частинок
2	Характер руху частинок	Коливальний та хаотичний рух	Хаотичний рух	Коливальний рух
3	Текучість	значна	значна	мала
4	Зберігання об'єму	Зберігає об'єм	Зберігає об'єм, погано стискається	Не зберігає об'єм, легко стискається
5	Зберігання форми	Не зберігає	Не зберігає, приймає форму посудини	зберігає
6	Швидкість протікання дифузії	$v_r > v_p > v_t$	$v_r > v_p > v_t$	$v_r > v_p > v_t$
7	Сила взаємодії молекул	$F_r < F_p < F_t$	$F_r < F_p < F_t$	$F_r < F_p < F_t$
8	Виконання законів	Має ближній порядок у розташуванні частинок	Закони Паскаля та Архімеда	Закон Гука

Група 2

Порівняння властивостей газів, рідин та твердих тіл

№	Характеристика	Газ	Рідина	Тверде тіло
1	Розташування частинок	Складається з хаотично розташованих частинок	Має ближній порядок у розташуванні частинок	Має дальній порядок у розташуванні частинок
2	Характер руху частинок	Хаотичний рух	Коливальний та хаотичний рух	Коливальний рух
3	Текучість	значна	значна	мала
4	Зберігання об'єму	Не зберігає об'єму, легко стискається	Зберігає об'єму, погано стискається	Зберігає об'єму
5	Зберігання форми	Не зберігає	Не зберігає, приймає форму посудини	зберігає
6	Швидкість протікання дифузії	$v_r > v_p > v_t$	$v_r > v_p > v_t$	$v_r > v_p > v_t$
7	Сила взаємодії молекул	$F_r < F_p < F_t$	$F_r < F_p < F_t$	$F_r < F_p < F_t$
8	Виконання законів	Закони Паскаля та Архімеда	Закони Паскаля та Архімеда	Закон Гука

Група 3

Фізична величина	Позначення величини	Одиницівимірювання	Формула
Відносна молекулярна маса	V_M	-	$M_r = \frac{m_0}{\frac{1}{12}m_{OC}}$
Кількість речовини	ν	$T = 273K + t$	$\nu = \frac{m}{M} = \frac{N}{N_a} = \frac{V}{V_M} = \frac{\rho V}{M} = \frac{nV}{N_a}$
Маса молекули речовини	m_0	Па	$V = \frac{m}{\rho} = \nu \cdot V_M = \frac{N}{n}$
Молярна маса речовини	M	$\frac{кг}{МОЛЬ}$	$M = \frac{m}{\nu} = m_0 \cdot N_a$
Маса речовини	m	кг	$m = m_0 \cdot N$
Стала Авогадро	N_a	МОЛЬ ⁻¹	$N_a = \frac{M}{m_0} = \frac{N}{\nu}$
Кількість молекул речовини	N		$N = \frac{m}{m_0} = \nu \cdot N_a$
Молярний об'єм речовини	M_r	$\frac{M^3}{МОЛЬ}$	$V_M = \frac{M}{\rho} = \frac{V}{\nu} = \frac{N_a}{n}$
Об'єм речовини	V	М ³	$m_0 = \rho V_0 = \frac{M}{N_a} = \frac{m}{N}$
Густина речовини	ρ	$\frac{кг}{М^3}$	$\rho = \frac{m}{V}$
Концентрація речовини (молекул)	n	М ⁻³	$n = \frac{N}{V}$
Тиск газу	p	кг	$p = nkT$
Стала Больцмана	k	$\frac{Дж}{К}$	$k = \frac{p}{nT}$
Температура	T	К	МОЛЬ ⁻¹

Група 3

Фізична величина	Позначення величини	Одиницівимірювання	Формула
Відносна молекулярна маса	M_r	-	$M_r = \frac{m_0}{\frac{1}{12}m_{OC}}$
Кількість речовини	ν	МОЛЬ	$\nu = \frac{m}{M} = \frac{N}{N_a} = \frac{V}{V_M} = \frac{\rho V}{M} = \frac{nV}{N_a}$
Маса молекули речовини	m_0	КГ	$m_0 = \rho V_0 = \frac{M}{N_a} = \frac{m}{N}$
Молярна маса речовини	M	$\frac{КГ}{МОЛЬ}$	$M = \frac{m}{\nu} = m_0 \cdot N_a$
Маса речовини	m	КГ	$m = m_0 \cdot N$
Стала Авогадро	N_a	МОЛЬ ⁻¹	$N_a = \frac{M}{m_0} = \frac{N}{\nu}$
Кількість молекул речовини	N		$N = \frac{m}{m_0} = \nu \cdot N_a$
Молярний об'єм речовини	V_M	$\frac{М^3}{МОЛЬ}$	$V_M = \frac{M}{\rho} = \frac{V}{\nu} = \frac{N_a}{n}$
Об'єм речовини	V	М ³	$V = \frac{m}{\rho} = \nu \cdot V_M = \frac{N}{n}$
Густина речовини	ρ	$\frac{КГ}{М^3}$	$\rho = \frac{m}{V}$
Концентрація речовини (молекул)	n	М ⁻³	$n = \frac{N}{V}$
Тиск газу	p	Па	$p = nkT$
Стала Больцмана	k	$\frac{Дж}{К}$	$k = \frac{p}{nT}$
Температура	T	К	$T = 273К + t$

Група 4

Порівняння властивостей газів, рідин та твердих тіл

№	Характеристика	Газ	Рідина	Тверде тіло
1	Розташування частинок	Складається з хаотично розташованих частинок	Закони Паскаля та Архімеда	Коливальний рух
2	Характер руху частинок	Коливальний та хаотичний рух	Хаотичний рух	Має дальній порядок у розташуванні частинок
3	Текучість	значна	значна	мала
4	Зберігання об'єму	Не зберігає	Не зберігає, приймає форму посудини	Не зберігає об'єм, легко стискається
5	Зберігання форми	Не зберігає об'єм, легко стискається	Зберігає об'єм, погано стискається	зберігає
6	Швидкість протікання дифузії	$v_r > v_p > v_t$	$v_r > v_p > v_t$	$v_r > v_p > v_t$
7	Сила взаємодії молекул	$F_r < F_p < F_t$	$F_r < F_p < F_t$	$F_r < F_p < F_t$
8	Виконання законів	Має ближній порядок у розташуванні частинок	Закон Гука	Закони Паскаля та Архімеда

Група 4

Порівняння властивостей газів, рідин та твердих тіл

№	Характеристика	Газ	Рідина	Тверде тіло
1	Розташування частинок	Складається з хаотично розташованих частинок	Має ближній порядок у розташуванні частинок	Має дальній порядок у розташуванні частинок
2	Характер руху частинок	Хаотичний рух	Коливальний та хаотичний рух	Коливальний рух
3	Текучість	значна	значна	мала
4	Зберігання об'єму	Не зберігає об'єму, легко стискається	Зберігає об'єму, погано стискається	Зберігає об'єму
5	Зберігання форми	Не зберігає	Не зберігає, приймає форму посудини	зберігає
6	Швидкість протікання дифузії	$v_r > v_p > v_t$	$v_r > v_p > v_t$	$v_r > v_p > v_t$
7	Сила взаємодії молекул	$F_r < F_p < F_t$	$F_r < F_p < F_t$	$F_r < F_p < F_t$
8	Виконання законів	Закони Паскаля та Архімеда	Закони Паскаля та Архімеда	Закон Гука